

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Ennustepoikkeamaraportti 2019

Valtiovarainministeriön julkaisuja – 2019:35

Talousnäkymät

Valtiovarainministeriön julkaisuja 2019:35

Ennustepoikkeamaraportti 2019

Valtiovarainministeriö

ISBN: 978-952-367-017-4

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2019

Kuvailulehti

Julkaisija	Valtiovarainministeriö	Toukokuu 2019	
Tekijät	Kansantalousosasto		
Julkaisun nimi	Ennustepoikkeamaraportti 2019		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtiovarainministeriön julkaisuja 2019:35		
Teema	Talousnäkömät		
ISBN PDF	978-952-367-017-4	ISSN PDF	1797-9714
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-017-4		
Sivumäärä	35	Kieli	suomi
Asiasanat	ennuste, talousnäkömät		
Tiivistelmä	<p>Tässä raportissa tarkastellaan valtiovarainministeriön syksyn 2017 ennusteen poikkeamaa toteutuneesta kehityksestä vuodelle 2018. Vuoden 2018 budjetin pohjana olleessa ennusteessa vuoden 2018 BKT:n kasvuksi ennustettiin 2,1 %, kun toteutunut kasvu oli maaliskuun 2019 tietojen perusteella 2,3 %.</p> <p>Tarkasteltaessa vuoden 2018 ennustepoikkeamaa on otettava huomioon, että vuosi 2018 ei sisältänyt suuria käännteitä yleisen talouskehityksen suunnassa. Sen vuoksi ennustaminen oli lähtökohtaisesti helpompaa, kuin esimerkiksi sitä edeltäneen vuoden 2017. Täten vuoden 2018 kysyntäerien ennustepoikkeamat ovat keskimäärin vuoden 2017 ennustepoikkeamia pienempiä. Työllisyyden ennustepoikkeama oli kuitenkin keskimääräistä suurempi.</p> <p>Työllisten määrän ennustettiin kasvavan 0,8 % kun toteutunut kasvu oli 2,7 %. Työllisyyden ennustettu kasvu oli uskottava suhteessa laadintahetken talouskasvuennusteeseen, mutta toteutunut kehitys ylittää sen selvästi. Näin nopea työllisyyden paraneminen suhteessa talouskasvuun kuin vuonna 2018 havaittiin on erittäin harvinaista.</p> <p>Vuoden 2017 syksyllä julkisyhteisöjen velkasuhteeksi ennakoitiin 61,9 prosenttia. Toteutunut velkasuhde osoittautui 3,0 prosenttiyksikköä pienemmäksi, 58,9 prosentiksi.</p>		
Kustantaja	Valtiovarainministeriö		
Julkaisun jakaja/myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Finansministeriet	Maj 2019	
Författare	Ekonomiska avdelningen		
Publikationens titel	Prognosavvikelse rapport 2019		
Publikationsseriens namn och nummer	Finansministeriets publikationer 2019:35		
Tema	Ekonomiska utsikter		
ISBN PDF	978-952-367-017-4	ISSN PDF	1797-9714
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-017-4		
Sidantal	35	Språk	finska
Nyckelord	prognoser, ekonomiska utsikter		
Referat			
<p>I denna rapport granskas avvikelsen av finansministeriets prognos hösten 2017 från den faktiska utvecklingen 2018. Enligt prognosen som utgjorde grunden för budgeten för 2018 skulle bruttonationalprodukten 2018 växa med 2,1 procent, men den faktiska tillväxten var 2,3 procent enligt uppgifter från mars 2019.</p> <p>Då man granskar 2018 års prognosavvikelse bör man ta i beaktande att året i fråga inte medförde några större vändningar inom den allmänna ekonomiska utvecklingen. Prognostiseringen var därför i princip lättare än till exempel i fråga om 2017. Prognosavvikelserna som berör efterfrågeposterna år 2018 är därför i genomsnitt mindre än 2017 års dito. Prognosavvikelsen var emellertid större än genomsnittet för sysselsättnings del.</p> <p>Antalet sysselsatta beräknades öka med 0,8 procent, men den faktiska tillväxten blev 2,7 procent. Den beräknade sysselsättningsökningen var trovärdig i förhållande till den aktuella prognostiserade tillväxten då prognosen utarbetades, men den faktiska utvecklingen överskred förväntningarna. Det är väldigt ovanligt att sysselsättningen förbättras lika snabbt i förhållande till tillväxten som det gjorde år 2018.</p> <p>De offentliga samfundens skuldförhållande beräknades bli 61,9 procent hösten 2017. Det faktiska skuldförhållandet blev 3,0 procentenheter mindre, dvs. 58,9 procent.</p>			
Förläggare	Finansministeriet		
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Finance	May 2019	
Authors	Economics Department		
Title of publication	Forecasting Accuracy Report 2019		
Series and publication number	Publications of the Ministry of Finance 2019:35		
Subject	Economic Prospects		
ISBN PDF	978-952-367-017-4	ISSN (PDF)	1797-9714
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-017-4		
Pages	35	Language	Finnish
Keywords	forecasting, economic outlook		
Abstract	<p>This report examines the accuracy of the Ministry of Finance's forecast for 2018 produced in autumn 2017 when compared with the actual outcome. In the forecast used as a basis for the 2018 Budget, GDP growth was expected to be 2.1 %, whereas the March 2019 data shows that the actual GDP growth was 2.3 %.</p> <p>What should be noted when considering forecasting accuracy for 2018 is that there were no major shifts in overall economic development. For the most part forecasting was thus easier than e.g. in the case of the previous year 2017. This is also why, on average, differences in the forecast concerning demand items are smaller than in the forecast for 2017. However, in the case of employment the difference from the forecast is greater than average.</p> <p>The number of employed persons was expected to increase by 0.8% but the actual growth was 2.7%. The predicted growth in employment was fully credible in view of the economic growth forecast prepared at that time, but the actual development was far more positive. Rapid improvement in employment relative to economic growth such as that observed in 2018 is very rare.</p> <p>In autumn 2017 the forecast for debt ratio of public sector entities was 61.9%. The actual debt ratio was 3.1 percentage points smaller, 58.9%.</p>		
Publisher	Ministry of Finance		
Distributed by/ Publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

Tiivistelmä	9
Johdanto	12
1 Valtiovarainministeriön ennusteiden osuvuudesta	14
2 Vuotta 2018 koskeneiden ennusteiden osuvuudesta	17
3 Kansainvälisen talouden ennustepoikkeama	20
4 Ulkomaankaupan ennustepoikkeama	21
5 Yksityisen kulutuksen ennustepoikkeama	23
6 Investointien ennustepoikkeama	24
7 Tuotannon ennustepoikkeama	26
8 Työllisyyden ennustepoikkeama	28
9 Inflaation ennustepoikkeama	30
10 Julkisen talouden ennustepoikkeama	32
11 Lisätietoja	35

Tiivistelmä

Tässä raportissa tarkastellaan valtiovarainministeriön syksyn 2017 ennusteen poikkeamaa toteutuneesta kehityksestä vuodelle 2018. Vuoden 2018 budjetin pohjana olleessa ennusteessa vuoden 2018 BKT:n kasvuksi ennustettiin 2,1 %, kun toteutunut kasvu oli maaliskuun 2019 tietojen perusteella 2,3 %.

Tarkasteltaessa vuoden 2018 ennustepoikkeamaa on otettava huomioon, että vuosi 2018 ei sisältänyt suuria käännteitä yleisen talouskehityksen suunnassa. Sen vuoksi ennustaminen oli lähtökohtaisesti helpompaa kuin esimerkiksi sitä edeltäneen vuoden 2017. Täten vuoden 2018 ennustepoikkeamat ovat keskimäärin vuoden 2017 ennustepoikkeamia pienempiä.

Tarkastelu kattaa ennusteen keskeisimmät muuttujat kuten mm. taloudelliseen aktiviteettiin vaikuttavat kysyntäerät, työllisyyden, työttömyyden ja inflaation. Tilastokeskus julkaisi maaliskuussa 2019 ensimmäisen alustavan arvion kansantalouden tilinpidon tiedoista liittyen kansantalouden kehitykseen vuonna 2018. Nämä luvut tulevat vielä tarkentumaan, millä on itsessään merkittävä vaikutus ennusteiden osuvuuteen.

Maailmantaloudessa elettiin suhdannehuippua vuonna 2018, mutta vuoden lopulla tapahtui käänne hitaampaan kasvuun. Syksyllä 2017 tehty arvio oli hyvin lähellä toteutunutta vuoden 2018 maailmantalouden kasvua.

Vuonna 2018 viennin kasvu jäi jälkeen sekä vientimarkkinoiden että maailmankaupan kasvusta ja oli vain 1,5 % syksyllä 2017 ennustetun 3,7 % sijaan. Ennustepoikkeama oli 2,2 prosenttiyksikköä, mikä on kuitenkin viennin tapauksessa varsin keskimääräinen. Viennin osuuksia siis menetettiin selkeästi vuonna 2018 toisin kuin ennusteessa arvioitiin. Viennin suureen ennustepoikkeamaan vaikuttavat maailmankaupan hitaamman kasvun lisäksi ennustettua heikompi kehitys useilla toimialoilla sekä laivatoimituksiin liittyvät ajoituskijät.

Yksityisen kulutuksen osalta ennustepoikkeamaa ei ollut. Syksyllä 2017 yksityisen kulutuksen arvioitiin nousevan 1,4 % kun toteutunut kasvu oli 1,4 %. Yksityisen kulutuksen kasvu vuonna 2018 perustui enemmän käytettävissä olevien tulojen nousuun eikä säästämisen alhaisuuteen kuin osattiin ennakoita.

Syksyn 2017 investointiennuste 3,7 % indikoi toteutunutta 3,2 % hieman vahvempaa kasvua. Yksityisten investointien arvioitiin kasvavan 4 %, kun toteutuma oli tätä vastaavasti matalampi 3,3 % ja julkisten investointien 2,1 %, kun toteutuma oli 3,0 %.

Rakennusinvestointien ennustettiin kasvavan hyvin, joskin kasvua aliarvioitiin. Toisaalta kone-, laite- ja kuljetusvälineinvestointien kasvuprosentti yliarvioitiin huomattavasti. Myös tutkimus- ja kehittämisinvestointien suunta ennustettiin oikein, mutta kasvu arvioitiin liian suureksi.

Syksyllä 2017 ennustettiin työllisten määrän kasvavan 0,8 % vuonna 2018. Toteutunut työllisyyden kasvu oli 2,7 %. Työttömyysasteeksi ennustettiin tuolloin 8,1 %. Toteutunut työttömyysaste v. 2018 oli 7,4 %. Työllisyyden ennustettu kasvu oli uskottava suhteessa laadintahetken talouskasvuennusteeseen, mutta toteutunut kehitys ylittää sen selvästi.

Näin nopea työllisyyden paraneminen suhteessa talouskasvuun kuin vuonna 2018 havaittiin on erittäin harvinaista. Vuoden 1975 jälkeen työllisyyden kasvuvauhti on vain kerran aikaisemmin ylittänyt BKT:n kasvuvauhdin talouden kasvaessa: tämä tapahtui v. 2008, jolloin työllisyys kasvoi 2,2 % BKT:n kasvaessa 0,7 %.

Valtiovarainministeriön inflaatioennuste vuodelle 2018 oli syksyn 2017 ennusteessa 1,5 %, kun toteutunut luku kansallisella kuluttajahintaindeksillä mitattuna oli 1,1 %. Ennustepoikkeamaan vaikuttivat useat eri suuntiin vaikuttavat tekijät. Energian ja elintarvikkeiden hinnat nousivat odotuksia nopeammin. Vastaavasti palveluiden hintojen nousu oli odotuksia hitaampaa ja tavaroiden hinnat laskivat, kun ennusteessa niiden odotettiin nousevan maltillisesti. Palveluiden ja tavaroiden suuren indeksipainon johdosta toteutunut inflaatio jäi kokonaisuutena ennustettua pienemmäksi.

Vuoden 2017 syksyllä julkisyhteisöjen velkasuhteeksi ennakoitiin 61,9 prosenttia. Toteutunut velkasuhde osoittautui 3,0 prosenttiyksikköä pienemmäksi, 58,9 prosentiksi. Tähän vaikutti valtionvelan jääminen ennustettua pienemmäksi, kun taas paikallishallinnon ja sosiaaliturvarahastojen velka osoittautui hieman ennustettua suuremmaksi. Bruttokansantuotteen nopeampi nimellinen kasvu supisti velkasuhdetta noin 0,3 prosenttiyksikköä.

Valtion velkasuhteen ennuste-poikkeamaan vaikutti odotettua pienempi velanotto vuoden 2017 ja vuoden 2018 lopussa. Vuoden 2018 velanotto oli pienempi mm. suurien yksittäisten ennakoimattomien tuloerien takia, kuten vientiluoton takaisinmaksun ja osakemyyntitulojen vuoksi. Suhdannevaihtelut heijastuvat selvimmin valtiontalouteen erityisesti verotulojen suuren suhdanneherkkyyden vuoksi.

Julkisyhteisöjen rahoitusasema v.2018 oli ennustettua parempi, noin -0,7 prosenttia verrattuna ennustettuun, -1,4 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Johdanto

Kokonaistaloudellisia ennusteita laaditaan talouspoliittisen päätöksenteon tueksi. Kokonaistaloudellisen ennusteen tulee perustua mahdollisimman laajaan ja edustavaan joukkoon informaatiota. Ennusteprosessin tulee olla läpinäkyvä ja toistettavissa. Toistettavuuden ja läpinäkyvyyden kannalta on yleensä välttämätöntä, että ennusteen laadinnassa käytetään apuna malli- ja/tai laskentakehikkoa. Oleellista on myös se, että ennustaminen ei rajoitu pelkästään reaalityalouden suureisiin, vaan olennaisen osan kokonaistaloudellista ennustetta muodostavat julkinen talous ja kansainvälinen talous. Nämä kaikki ovat toisistaan riippuvaisia.

Valtiovarainministeriön ennusteiden osuvuutta tarkastellaan nykyisin säännöllisesti. Valtiontalouden tarkastusvirasto (VTV) tekee säännöllisesti VM:n kokonaistaloudellisten ennusteiden jälkikäteisarviointia julkisen talouden suunnitelmasta annetun asetuksen perusteella vuodesta 2017 lähtien osana finanssipolitiikan valvontaa. Valtiovarainministeriö tekee kokonaistaloudellisten ennusteidensa osalta itsearviointia kerran vuodessa julkaistavassa Ennustepoikkeamaraportissa. Taloudellisten katsausten liitteistä voi myös seurata ennusteiden tarkentumista ja osuvuutta neljä kertaa vuodessa.

Valtiontalouden tarkastusviraston selvityksessä (Makroennusteiden luotettavuus, VTV/2016) todennetaan, että VM:n suhdanne-ennusteet ovat olleet harhattomia. Tuonti- ja vientiennusteet ovat olleet hiukan alaspäin harhaisia, mutta osasyynä tähän on ollut tilastojen systemaattinen tarkentuminen. Julkisen talouden ennusteissa sekä menoja että tuloja on keskimäärin aliarvioitu. VM:n ennusteiden osumatarkkuus ei VTV:n selvityksen mukaan merkittävästi eroa muiden talousennustajien ennusteista. Selvityksessä todetaan myös, että VM:n ennusteprosessi on johdonmukainen, joskin ennusteen laadinnan dokumentointia tulisi parantaa.

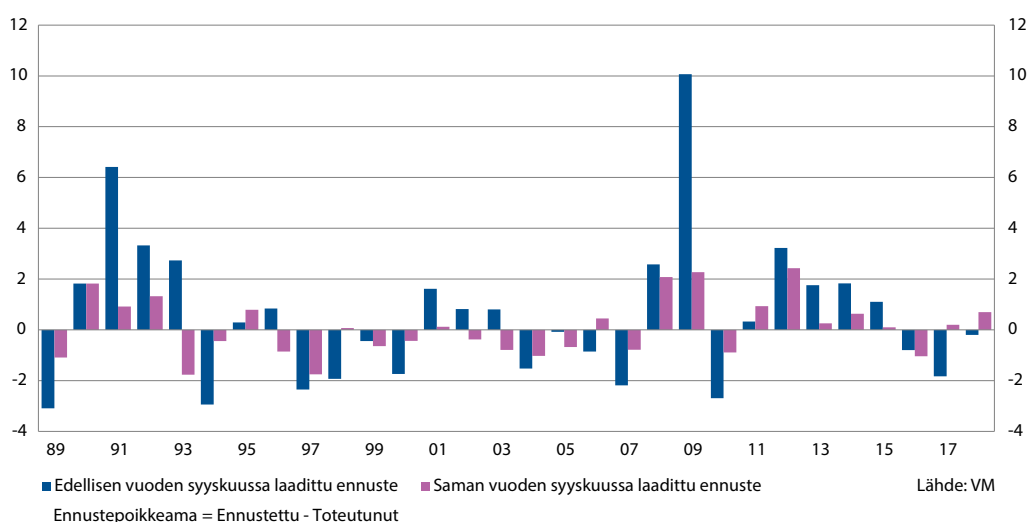
Valtiontalouden tarkastusviraston finanssipolitiikan valvonnan raportissa (Finanssipolitiikan valvonnan arvio valtiovarainministeriön makroennusteiden luotettavuudesta, VTV 7/2018) todetaan, että valtion budjetin pohjana käytetyt VM:n suhdanne-ennusteet osoittautuivat vertailussa luotettavimmiksi. Raportin mukaan VM:n ennustevirheet eivät systemaattisesti toistuneet ja ennusteet olivat harhattomia. VTV:n mukaan VM:n BKT:n,

työttömyysasteen ja inflaation ennusteissa ei havaittu sellaisia piirteitä (vinoumia), jotka julkisen talouden suunnitelmaa koskevan asetuksen mukaan edellyttäisivät toimenpiteitä asiantilan korjaamiseksi.

Tässä selvityksessä keskitytään erityisesti vuonna 2017 syksyllä laadittuun ennusteeseen vuodelle 2018. On syytä kuitenkin huomata, että tässä vaiheessa käytössä on vasta Tilastokeskuksen alustava arvio vuoden 2018 talouskehityksestä.

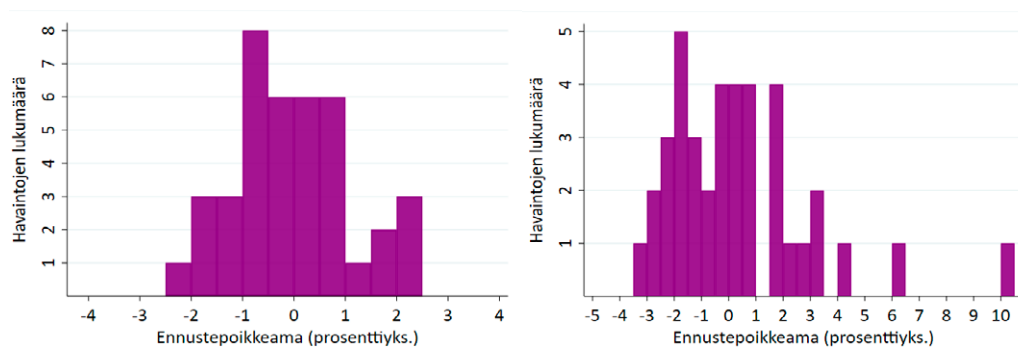
1 Valtiovarainministeriön ennusteiden osuvuudesta

Valtiovarainministeriön ennusteiden pidemmän aikavälin osuvuutta on viime vuosien aikana tutkittu useasti ja ne on todettu harhattomiksi. Kuvassa 1 on tarkasteltu valtiovarainministeriön vuosina 1989–2018 syyskuussa julkistettujen suhdanne-ennusteiden osuvuutta bruttokansantuotteen kasvun osalta kuluvana (ennusteen laatimisvuosi) ja seuraavana vuonna (t+1). Kyseisiä ennusteita on käytetty valtion seuraavan vuoden talousarvion laadinnassa. Nollaa suuremmat arvot kertovat ennusteen yliarvioineen ja nollaa pienemmät taas ennusteen aliarvioineen toteutunutta kehitystä. BKT:n määrän kasvun osalta keskimääräinen ennustepoikkeama vuodelle t+1 ajanjaksolla 1980–2018 oli 0,4 % -yksikköä eli talouskasvu ennakoitiin toteutunutta kehitystä vahvemerkiksi. Tyypillisesti ennusteen osuvuus heikkenee, mitä pidemmän aikavälin tarkastelusta on kyse. Ennustepoikkeaman keskiarvo kertoo ennusteeseen mahdollisesti sisältyvän harhan suunnasta ja suuruudesta. Tarkastelusta nähdään, että ennustepoikkeamat ovat olleet tavanomaista suurempia syvien taantumien ja laman aikana.

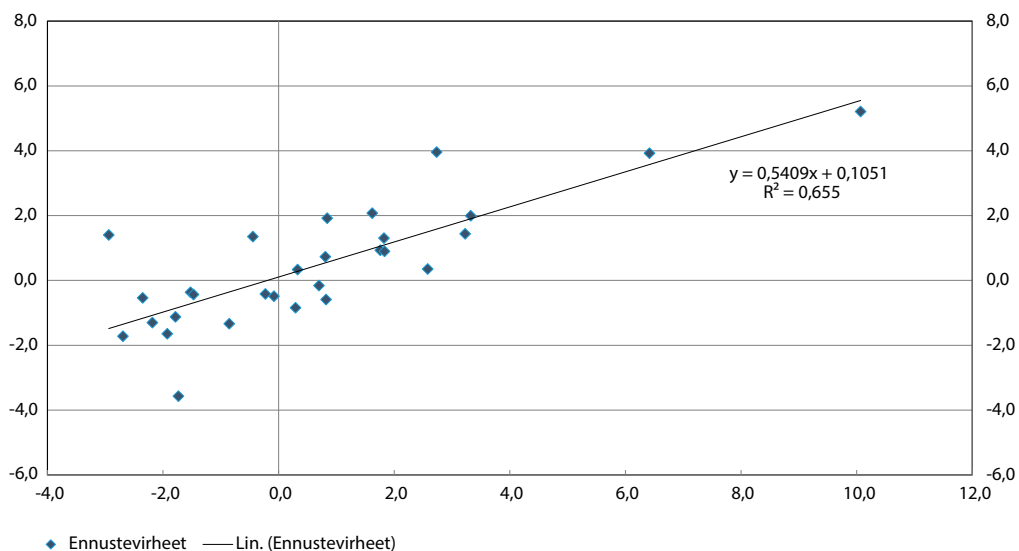

Kuva 1. BKT:n % -kasvun ennustepoikkeamat (syyskuussa julkaistut ennusteet 1989–2018)

Syyskuussa julkaistujen ennusteiden ennustepoikkeamat voidaan esittää jakaamina. Kuvassa 2 vasemmalla puolella on kuluvan vuoden ennustepoikkeamien histogrammi ja oikealla puolella seuraavan vuoden ennusteiden ennustepoikkeamien histogrammi vuosille 1980–2018. Kuluvan vuoden ennusteiden ennustepoikkeaminen keskiarvo on 0 prosenttiyksikköä ja seuraavan vuoden ennusteiden ennustepoikkeamien keskiarvo on 0,4 prosenttiyksikköä. Ennustepoikkeamat ovat hyvin symmetrisesti jakautuneita keskiarvon ympärillä ja niiden voi olettaa noudattavan normaalijakaumaa. Suurimpia ennustepoikkeamia on syntynyt käännepisteiden kohdalla, mikä näkyy histogrammissa yksittäisinä poikkeavina havaintoina.

Kuva 2. Syyskuun ennusteiden ennustepoikkeamat kuluvalle ja seuraavalle vuodelle.

Kuva 3. BKT:n ja julkisyhteisöjen rahoitusjäämän (% BKT:sta) muutosta koskevan ennustepoikkeaman välinen yhteys v. 1990–2018

Julkisen talouden rahoitusasemaa kuvaavan ennusteen osuvuus määräytyy osaltaan reaalityalouden ennusteen perusteella. Taulusta 1 nähdään, että vuosina 1989–2018 julkisen talouden rahoitusaseman muutosta (% BKT:sta) koskevat ennusteet ovat antaneet hieman toteutunutta kehitystä myönteisemmän kuvan, mikä selittyy osaksi vastaavansuuntaisella kokonaistuotannon kehitystä koskevalla ennuste-poikkeamalla. Kuvassa 3 on tarkasteltu BKT:n %-muutosta (vaaka-akseli) ja julkisyhteisöjen rahoitusaseman (suhteessa BKT:hen) muutosta (pystyakseli) koskevien ennustevirheiden välillä ilmenevää yhteyttä. Yksinkertaisen regressiotarkastelun perusteella yhden prosenttiyksikön suuruinen ennustevirhe BKT:n kasvussa tuottaisi julkisen talouden rahoitusasemaan (suhteessa BKT:hen) noin 0,5 %-yksikön suuruisen virheen. Tämä tulos on yhdenmukainen joustoestimaattien kanssa, jotka kuvaavat julkisen talouden herkkyyttä taloudellisessa aktiviteetissa ilmeneville muutoksille.

Taulukko 1. Keskeisten muuttujien keskimääräiset ennuste-poikkeamat 1989–2018 (syyskuussa vuonna t julkaistut ennusteet vuodelle t+1)

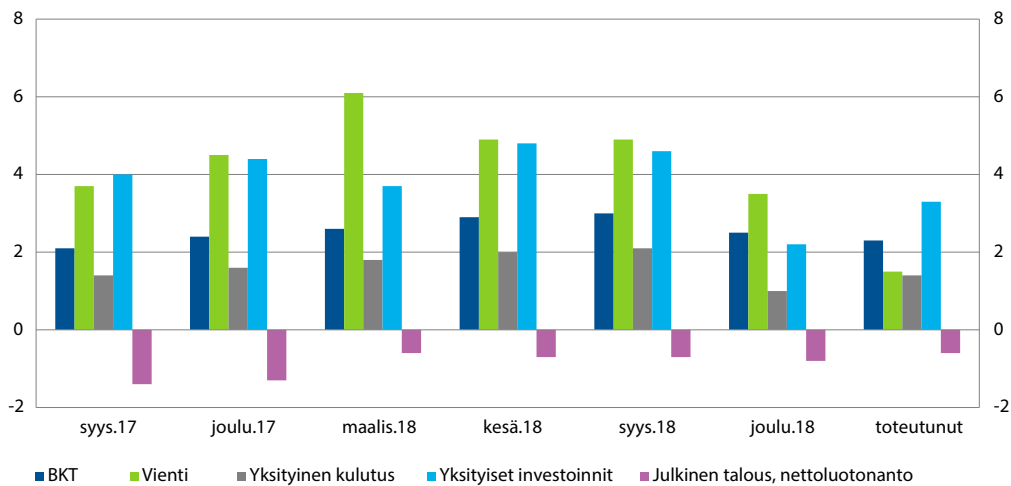
	Keskim. kasvu 1989-2018	Keskim. ennuste-poikkeama vuosina 1989-2018	Keskipoikkeama	Ennuste vuodelle 2018 syyskuussa 2017	Toteutunut	Ennuste-poikkeama
BKT	1.8	0.5	2.1	2.1	2.3	-0.2
Kulutus	1.7	-0.2	1.3	1.2	1.4	-0.2
Yksityinen kulutus	1.9	0.1	1.7	1.4	1.4	0.0
Julkisen kulutus	1.2	-0.7	1.2	0.8	1.4	-0.6
Investoinnit	1.4	1.3	3.9	3.7	3.2	0.5
Yksityiset investoinnit	1.5	1.8	4.7	4.0	3.3	0.7
Julkiset investoinnit	1.5	-2.1	5.7	2.1	3.0	-0.9
Vienti	4.9	-0.1	4.5	3.7	1.5	2.2
Tuonti	4.3	-0.4	4.3	2.6	4.2	-1.6
Työlliset	0.1	0.4	1.4	0.8	2.7	-1.9
Kuluttajahinnat	1.9	0.3	1.0	1.5	1.1	0.4
Työttömyysaste	.	0.0	1.0	8.1	7.4	0.7
Valtion rahoitusjäämä*	.	0.1	0.8	-2.0	-1.2	-0.8
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä**	.	0.4	1.5	-1.4	-0.7	-0.8

*rahoitusjäämän muutos edelliseen vuoteen verrattuna, % BKT:sta, ajanjaksolla 2002–2015

** ajanjakso 1989-2015

2 Vuotta 2018 koskeneiden ennusteiden osuvuudesta

Taulukossa 1 kuvataan vuoden 2018 budjetin pohjana olleen ennusteen osuvuutta (Taloudellinen katsaus, syyskuu 2017). Tarkastelu kattaa ennusteen keskeisimmät muuttujat kuten mm. taloudelliseen aktiviteettiin vaikuttavat kysyntäerät, työllisyyden, työttömyyden ja inflaation. Tilastokeskus julkaisi maaliskuussa 2019 ensimmäisen alustavan arvion kansantalouden tilinpidon tiedoista liittyen kansantalouden kehitykseen vuonna 2018. Lopulliset tiedot saadaan vasta heinäkuussa vuonna 2020. Mainittuun ajankohtaan saakka käytössä olevat historiatiedot ovat viime vuoden osalta luonteeltaan ennakkollisia.

Lähde: Tilastokeskus, VM

Kuva 4. Vuotta 2018 koskeneiden ennusteiden tarkentuminen

Syyskussa 2017 ennustettiin vuoden 2018 bkt:n kasvuksi 2,1 % kun toteutunut kasvu oli maaliskuun 2019 tietojen perusteella 2,3 %. Kuten taulusta 1 nähdään, niin poikkeama Tilastokeskuksen alustavasta arviosta bkt:n kasvusta on keskimääräistä hivenen pienempi. Sama pätee kaikkiin kysyntäeriin, mutta työllisyyssennusteen ennustepoikkeama oli keskimääräistä suurempi.

Syyskuun 2017 ennusteen jälkeen saatu informaatio nosti ensin joidenkin kysyntäerien kuten yksityisten investointien ja yksityisen kulutuksen ennusteita alkuvuonna 2018. Selkeimmät merkit vuoden 2018 noususuhdanteen taitumisesta saatiin vasta syksyllä. Siihen asti vuotta 2018 pidettiin suhdannesyklin huippuvuotena. Viimeisimmät ennusteet vuoden 2018 kasvusta osoittautuivat hivenen liian koviksi alustaviin tilastotietoihin verrattuna.

Kuvassa 5 nähdään, että vuoden 2018 bkt:n kasvu on syksyn 2017 ennusteen epävarmuutta kuvaavan viuhkan sisällä. Viuhkakuvio perustuu historiallisiin ennustepoikkeamiin vuosilta 1980 – 2018. Toteutunut kasvu vuodelle 2018 osuu ennusteen 20 % luottamusvälin sisään.

Kuva 5. Syyskuun 2017 bkt:n ennuste vuodelle 2018 ja sen epävarmuutta kuvaava viuhka sekä toteutunut bkt.

Kansantalouden neljännesvuositilinpidoon kausitasoitettu bruttokansantuotteen vuosimuutos tarkentuu keskimäärin 0,4 prosenttiyksikköä ensimmäisestä julkistuksesta. BKT:n vuositiedot ovat tarkentuneet keskimäärin 0,6 prosenttiyksikköä ensimmäisestä julkistuksesta vuosina 2006–2017.

Kuvaan 5 on myös lisätty epävarmuutta Tilastokeskuksen tilastojen päivittymiselle vuosille 2015 ja 2016. Nämä arviot perustuvat historiallisiin tilastojen tarkentumisiin vuosilta 2011–2018. Tilastojen päivittyminen on ollut poikkeuksellisen suurta vuosina 2015 ja 2016.

Viuhkakuvio on laskettu bkt:n historiallisista ennustepoikkeamista vuosilta 1980-2018 verraten syksyn ennusteita viimeisimpään julkaistuun tilastoon. Näin saatuja keskipoikkeamia sovelletaan normaalijakaumaoletukseen, minkä avulla saadaan kuvassa 5 esitetyn kaltainen 80 % luottamusväli kuluva ja tulevan vuoden ennusteille. On kuitenkin mahdollista, että toteutunut talouskasvu ei ole jakauman sisällä.

3 Kansainvälisen talouden ennustepoikkeama

Maailmantaloudessa elettiin suhdannehuippua vuonna 2018, mutta vuoden lopulla tapahtui käänne hitaampaan kasvuun. Syksyn 2017 arvio vuoden 2018 maailmantalouden kasvusta oli hyvin lähellä toteutunutta. Toteutunut kasvu oli 3,6 % (PPP), kun edeltävän syksyn ennuste oli 3,7 %.

Syksyllä 2017 ennustettiin, että maailmankauppa kasvaisi vuonna 2018 3,8 %, kun toteutunut kasvu oli 3,5 %. Maailmankaupan kasvu hidastui nopeasti syksystä 2018 lähtien.

Euroalueen kasvun ennustettiin olevan 2,3 %, kun toteutunut luku oli 1,8 %. Erityisesti Saksan talouskasvu hidastui voimakkaasti vuoden 2018 lopulla.

Raakaöljyn (Brent-laatu) hinnan osalta ennustettiin 54,5 USD tynnyriltä. Toteutunut hinta oli 72 USD/tynnyri v. 2018. Öljyntuottajajärjestö OPEC ja Venäjä sopivat marraskuussa 2017 tuotannonrajoituksista, mikä nosti raakaöljyn hintaa.

Yhdysvaltain dollarin valuuttakurssin suhteessa euroon ennustettiin olevan keskimäärin 1,09 USD/EUR, kun toteutunut kurssi v. 2018 oli 1,18. Poliittinen epävarmuus Yhdysvalloissa sekä euroalueen myönteiset näkymät heikensivät dollaria suhteessa euroon alkuvuonna 2018, jolloin kurssi kävi jopa tasolla 1,25 USD/EUR. Dollari kuitenkin vahvistui keväästä lähtien, painuen tasolle 1,15 USD/EUR vuoden lopulla.

Keskeisten teollisuuden raaka-aineiden (HWWI, 2015 = 100) indeksin ennustettiin olevan 115,3, kun toteutunut luku v. 2018 oli 118,5. Maailmantalouden korkeasuhdanne ylläpiti teollisuuden raaka-aineiden kysyntää.

4 Ulkomaankaupan ennustepoikkeama

Ulkomaankaupan erien kasvuvauhdit vaihtelevat suhdanteissa keskimäärin BKT:n kasvuvauhtia enemmän. Noususuhdanteessa ulkomaankaupan kasvu on usein talouskasvua nopeampaa ja matalasuhdanteessa taas hitaampaa, sillä maailmantalouden suhdannevaihtelut heijastuvat viennin ja tuonnin kasvuun voimakkaasti.

Syksyllä 2017 viennin ennustettiin kasvavan 4,7 prosenttia kuluvana vuonna ja hidastuvan 3,7 prosentin kasvuun v. 2018. Viennin kasvun taustalla v. 2017 nähtiin ennen kaikkea Suomen vientimarkkinoiden elpynyt kasvu. Viennin ennustettiin kasvavan maailmankaupan kasvua nopeammin. Vuosina 2018 ja 2019 viennin odotettiin kasvavan vientikysynnän vetämänä, joskin vuotta 2017 tasaisemmalla tahdilla. Suomen vientiosuuksien menetyksen ennustettiin pysähtyvän v. 2017.

Maailmankaupan kasvu oli ennustettua nopeampaa. Syksyllä 2017 ennustetun 3,5 prosentin sijaan maailmankauppa kasvoikin 5,1 prosenttia v. 2017. Euroalueen talouskasvu osoitautui v. 2017 ennustettua vahvemmaksi, ja lisäksi yksikkötyökustannuskehitys oli suotuisaa kilpailijamaihin verrattuna. Vuonna 2018 maailmankaupan kasvu taas oli ennustettua hieman hitaampaa, 3,5 prosenttia ennustetun 3,8 prosentin sijaan. Myös vientimarkkinoiden kasvu jäi ennustetusta.

Vuonna 2017 vienti kasvoi tämänhetkisten tietojen mukaan 7,7 prosentin vuosivauhdilla ennustetun 4,7 prosentin sijaan. Ennustepoikkeama vuodelle 2017 on -3,0 prosenttiyksikköä. Poikkeamaa selittää ennen kaikkea nopeampi maailmankaupan kasvuvauhti, mutta myös ennakoitua nopeampi viennin markkinaosuuksien elpyminen. Vienti kasvoi useimilla aloilla. Vuonna 2018 viennin kasvu jäi jälkeen sekä vientimarkkinoiden että maailmankaupan kasvusta ja oli vain 1,5 prosenttia ennustetun 3,7 prosentin kasvun sijaan. Ennustepoikkeama oli 2,2 prosenttiyksikköä. Vientiosuuksia siis menetettiin selkeästi vuonna 2018 ennusteesta poiketen. Viennin suureen ennustepoikkeamaan vaikuttavat maailmankaupan hitaamman kasvun lisäksi ennustettua heikompi kehitys useilla toimialoilla sekä ajoitustekijät.

Syksyllä 2017 tuonnin ennakoitiin nousevan 2,9 prosenttia v. 2017, mutta tilastotiedot osoittavat tuonnin kasvaneen 3,8 prosenttia. Vuonna 2018 tuonti taas kasvoi tämänhetkisten tietojen mukaan 4,2 prosenttia, mikä oli selkeästi enemmän kuin ennustettu 2,6 prosentin kasvu. Tuonnin ennuste poikkeama vuodelle 2018 oli -1,6 prosenttiyksikköä. Tuonnin kasvu oli huomattavasti ennustettua voimakkaampaa ja suurin osa tästä poikkeamasta syntyi ennustettua vauhdikkaammasta palvelutuonnin kasvusta v. 2018.

Sekä tuonnin että viennin suuria poikkeamia selittää osin myös tilastotietojen historian tarkentuminen. Vuoden 2016 tiedot ovat muuttuneet verrattuna ennusteajankohtaan saatavissa olleisiin tietoihin. Syksyllä 2017 tilastot kertoivat viennin kasvaneen 1,3 % vuonna 2016, mutta tämänhetkisten tietojen mukaan vienti kasvoi 3,5 %. Tuontitiedot tarkentuivat myös huomattavasti. Ennusteajankohtana käytettävissä ollut tuonti-tieto vuodelle 2016 kertoi, että tuonnin määrä nousi 4,4 prosenttia. Tämänhetkisten tietojen mukana tuonti nousi 5,4 prosenttia. Palvelukaupan aluerissä, sekä viennissä että tuonnissa, revisiot olivat vielä suurempia. Muun muassa palveluiden vienti kasvoi tämänhetkisten tietojen mukaan 4,8 prosenttia v. 2016, kun ennustehetkellä tilastoissa arvioitiin kasvuksi -0,2 prosenttia.

5 Yksityisen kulutuksen ennustepoikkeama

Yksityistä kulutusta koskevien ennusteiden osuvuus on pitkän aikavälin kehityksen perusteella ollut suhteellisen hyvä, jopa bkt:n osuvuutta parempi. Yksityisen kulutuksen vaihtelu on vähäisempää kuin esimerkiksi ulkomaankaupan, johtuen useasta tasaisesti kasvavasta yksityiseen kulutukseen luettavasta erästä.

Vuoden 2017 talousarvioesityksen pohjana olevassa ennusteessa yksityisen kulutuksen määrän ennakoitiin lisääntyvän 1,4 % ja kotitalouksien reaalityulojen kasvun olevan myös 1,4 %. Tilastokeskuksen ennakkotiedon mukaan yksityinen kulutus kasvoi viime vuonna 1,4 %. Kotitalouksien reaalityulot nousivat enemmän kuin ennakoitiin, sillä ennustettua nopeampi työllisyys nosti palkkasummaa merkittävästi.

Kotitalouksien käytettävissä olevat nimellistulot ovat kasvaneet nopeammin kuin syksyllä 2017 ennustettiin. Ne kasvoivat ennakkotiedon mukaan 4,4 % kun ennuste oli 2,8 %. Merkittävimmän yksittäisen tuloerän muodostaa kotitalouksien saamat palkat. Palkkasumma kasvoi viime vuonna 4,7 %, kun syksyllä 2017 ennustettiin palkkasumman nousevan 2,4 %.

Tilastokeskuksen tietojen mukaan kotitalouksien säästämisaste oli 0,6 % vuonna 2018. Syksyllä 2017 säästämisasteen ennakoitiin pysyvän -1,8 prosentissa, samalla tasolla kuin se oli sen hetkisten tietojen mukaan myös v.2017. Ennusteessa kotitalouksien ei oletettu muuttavan suhtautumistaan kulutuksen ja säästämis päätösten välillä merkittävästi vuonna 2018.

Yksityisen kulutuksen osalta ennustepoikkeamaa ei ollut. Yksityisen kulutuksen kasvu v. 2018 perustui enemmän käytettävissä olevien tulojen nousuun eikä säästämisen alhaisuuteen kuin osattiin ennakoida.

6 Investointien ennustepoikkeama

Taloussuhdanteet vaikuttavat voimakkaasti investointipäätöksiin. Yksityiset investoinnit kasvavat yleensä nopeasti noususuhdanteessa ja vähenevät merkittävästi laskusuhdanteessa. Viimeisen kymmenen vuoden aikana kokonaisinvestoinnit ovat kasvaneet enimmillään yli 8 % (v. 2016) ja vähentyneet enimmillään lähes 13 % (v. 2009). Yksityiset investoinnit ovat vaihdelleet vielä kokonaisinvestointeja enemmän.

Elokuussa 2017 vuoden 2018 ennustetta tehtäessä valtiovarainministeriöllä oli käytössään vuoden 2017 kehityksestä kansantalouden neljännesvuositilinpäätöksen ensimmäisen neljänneksen tiedot sekä heinäkuussa 2017 julkaistut tarkistettavat vuositiedot. Sekä vuositiedot koskien vuotta 2016 että ensimmäisen neljänneksen tiedot olivat tarkentuneet aiemmista julkaisuista yhteensä noin miljardi euroa ylöspäin. Jo tuolloin vaikutti siltä, että talouskasvu tulee olemaan erittäin ripeää v. 2017. Myös yksityisten investointien oletettiin vastaavan tähän suotuisaan kehitykseen.

Lisäksi rakentamisen suhdanteet vaikuttivat kehittyvän hyvin myönteisesti. Esimerkiksi aloitettujen asuinrakennushankkeiden kasvu oli kiihtynyt 60 prosenttiin edellisvuoden toukokuusta, ja kun tiedetään rakennusaikojen olevan noin vuoden mittaisia, kasvua arvioitiin tulevan huomattavasti asuinrakennusinvestoinneista. Myös yksinkertaistavan ennustemallin mukaan investoinnit kasvaisivat v. 2018 edelleen hyvää vauhtia. Mallitulemaan vaikuttivat oletukset kansantuotteen parin prosentin kasvusta sekä reaalikoron säilymisestä negatiivisena.

Kansantalouden investointiennuste (3,7 %) indikoi toteutunutta (3,2 % maaliskuussa 2019 julkaistujen ennakkotietojen mukaan) hieman vahvempaa kasvua. Yksityisten investointien arvioitiin kasvavan 4 %, kun toteutuma oli tätä vastaavasti matalampi 3,3 % ja julkisten investointien 2,1 %, kun toteutuma oli 3,0 %.

Rakennusinvestointien ennustettiin kasvavan hyvin, joskin kasvua aliarvioitiin. Toisaalta kone-, laite- ja kuljetusvälineinvestointien kasvuprosentti yliarvioitiin huomattavasti. Myös tutkimus- ja kehittämisinvestointien suunta ennustettiin oikein, mutta kasvu arvioitiin liian suureksi.

Investointien vuositilinpäätöksen sarjat tarkentuvat vähitellen, koska aineistot valmistuvat vasta tilinpäätösten jälkeen. Tämän takia yksityisten investointien toteutuma ja sen takia myös lopullinen ennuste poikkeama voivat muuttua vielä merkittävästi. Esimerkiksi vuoden 2017 yksityisten investointien ennakkokasvuluku (8,4 %) on nyt julkaistun uusimman tiedon mukaan pienentynyt suunnilleen puoleen eli 4,8 prosenttiin.

7 Tuotannon ennustepoikkeama

Koko talouden arvonlisäys kasvoi neljättä vuotta peräkkäin v. 2018. Kasvuvauhti hidastui kahteen prosenttiin. Syyskuussa 2017 tehdyssä talousarvioennusteessa koko talouden arvonlisäyksen odotettiin lisääntyvän 1,9 %, joten ennustepoikkeama oli pieni. Kokonaistuotannon vaimenemisen lähteet arvioitiin oikeiksi, eli suurimmiksi elinkeinoiksi, teollisuudeksi ja palvelutuotannoksi. Varsin poikkeuksellisesti syksyn 2017 jälkeen tehdyt tuotantoennusteet eivät enää tarkentuneet toteutunutta kohti, vaan talouden ennakoitiin kasvavan toteutunutta nopeammin talven 2017 ja syksyn 2018 välillä tehdyissä ennusteissa. Suurimpien toimialojen, teollisuuden, rakennusalan ja palveluiden tuotannon kasvu hidastui, kun taas alkutuotannon kasvu nopeutui edellisestä vuodesta.

Teollisuustuotannon odotettiin lisääntyvän v. 2018 selvästi edellistä vuotta hitaammin ja näin myös toteutui. Vuonna 2017 teollisuustuotanto kasvoi nopeimmin seitsemään vuoteen. Teollisuuden arvonlisäyksestä viedään ulkomaille lähes 70 %, joten vientikysyntäennusteella on suuri paino teollisuustuotantoennusteessa. Syyskuussa 2017 maailmankaupalla mitaten vientikysynnän ennakoitiin lisääntyvän vajaat 4 % v. 2017, kun toteutunut oli 3½ %. Suomalaisten vientiyritysten maailmanmarkkinaosuuden ei enää ennakoitu supistuvan, sillä kilpailukyky sopimus oli kohentanut yritysten kustannuskilpailukykyä ja maailmankaupan rakenne suosi investointi- ja välituotekysyntää. Lisäksi kotimarkkinakysynnän vahvuus kohensi teollisuuden kasvuedellytyksiä. Teollisuustuotannon ennakoitiin kasvavan vientikysyntää hitaammin, vajaat kolme prosenttia, kun toteutunut kasvu oli 2,5 %. Iso osa teollisuuden pienestä positiivisesta ennustepoikkeamasta selittyy ennakoitua nopeammasta kansainvälisen talouden kehityksestä. Toimialoittain tuotantoennustepoikkeamat olivat kokonaisuutta suuremmat. Esimerkiksi kapasiteetin lisääntymisen myötä metsäteollisuuden tuotannon odotettiin lisääntyvän viime vuonna selvästi, mutta tuotanto kuitenkin supistui, sillä arvonlisäyksen hinnat nousivat selvästi arvoa nopeammin. Toisaalta esim. sähkö- ja elektroniikkateollisuuden tuotannon kasvun odotettiin hidastuvan, kun se viime vuonna nopeutui.

Rakentamisen tuotannon kasvun ennakoitiin säilyvän keskimääräistä nopeampana ja näin myös tapahtui. Lukuisat isot rakennuskohteet kasvukeskuksissa nostivat kuitenkin kasvuvauhdin selvästi ennakoitua lähes kahta prosenttia nopeammaksi, sillä toteutunut kasvu oli runsaat kolme prosenttia. Myönnettyjen rakennuslupien ennakkotiedot olivat laskussa jo vuoden 2017 alusta lähtien, mutta tuoreimpien tilastojen mukaan rakennuslupien kasvu jatkui vuoden 2017 loppuun saakka. Erytisen selvästi viime vuonna lisääntyi asuntojen ja liike- sekä toimistojen uudisrakentaminen. Rakentamisen ennustepoikkeama oli pääelinkeinoista suurin.

Palvelutuotannon kasvuksi ennustettiin puoltatoista prosenttia ja toteutunut kasvu oli 1,6 %, joten ennustepoikkeama oli pieni. Palvelujen hidastuvan kasvun oletus oli linjassa muun tarjonnan kehityksen kanssa, ja kasvuvauhti myös osoittautui päätoimialoista hitaimmaksi. Palvelutuotannosta suurin osa menee yrityssektorin käyttöön. Koti- ja ulkomaanmarkkinoilla toimivien yritysten kysynnän vaimeneminen hidasti myös palvelujen arvonlisäyksen kasvua. Palvelutuotanto lisääntyi jo kolmannen vuoden ajan vajaan kahden prosentin vauhtia. Yksityisten palvelualojen kasvun lisäksi myös julkinen palvelutuotanto on ollut yllättävän vahvaa ja viime vuonnakin alan tuotanto lisääntyi vastoin odotuksia. Kaikista palveluista julkinen arvonlisäys vastaa lähes 27 prosenttia. Työllisyyden odotettua vahvempi kehitys viime vuonna kohensi palkansaajien ostovoimaa mutta koko kaupan arvonlisäys jäi silti vaimeammaksi kuin odotettiin. Palveluiden osuus koko arvonlisäyksestä on lähes 70 %, joten toimialan kehitys määrää pitkälti koko arvonlisäyksen kehityksen.

8 Työllisyyden ennustepoikkeama

Työvoimaennuste perustuu työvoimatutkimuksen, työnvälitystilaston ja kansantalouden tilinpidon mukaiseen toteutuneeseen kehitykseen sekä bruttokansantuotteen ennustettuun kehitykseen. Ennustettavat muuttujat ovat työvoimatutkimuksen mukaiset työllisten ja työttömien määrät, sekä näistä johdettavat työllisyys-, työttömyys- ja työvoima-asteet. Syyskuun 2017 ennustetta tehtäessä tuoreimmat käytössä olleet tilastotiedot olivat työvoimatutkimuksessa ja työnvälitystilastossa 2017 kesäkuu, sekä kansantalouden tilinpidossa v. 2017 ensimmäinen neljännes.

Syksyllä 2017 ennustettiin työllisten määrän kasvavan 0,8 % vuonna 2018. Toteutunut työllisyyden kasvu oli 2,7 %. Työttömyysasteeksi ennustettiin tuolloin 8,1 %. Toteutunut työttömyysaste vuonna 2018 oli 7,4 %.

Työvoimatutkimuksen mukaan työllisyys oli parantunut maltillisesti vuoden 2017 ensimmäisellä puoliskolla, työllisten määrän noustua 0,6 % vuoden takaisesta. Työttömyysasteen trendi oli pyörinyt koko alkuvuoden 2017 noin 8,7 % tasolla. VM:n ennusteessa työllisten määrän arvioitiin nousevan 0,7 % ja työttömyysasteen laskevan 8,6 prosenttiin v. 2017.

VM:n syyskuun 2017 ennusteessa BKT:n volyymin arvioitiin kasvavan 2,9 % v. 2017 ja 2,1 % v. 2018. Tämän suuruisen talouskasvun pitäisi historiallisiin työllisyys- ja BKT-tietoihin pohjautuvan pienimmän neliösumman estimoinnin mukaan kasvattaa työllisten määrää noin prosentin v. 2018. Työllisyysennusteen laadintavaiheessa BKT:n ennusteet olivat vielä hieman julkaistuja matalampia, mutta ne tarkentuivat ylöspäin ennuste- ja budjettiprosessin edetessä. Työllisyyden ennustettu kasvu oli siten uskottava suhteessa laadintahetken talouskasvuennusteeseen.

Työttömien määrän voidaan yleisesti arvioida laskevan työllisyyden kasvaessa, mutta ei aivan samassa suhteessa. Tämä johtuu siitä, että työllisyyden parantuessa työvoiman ulkopuolelta siirtyy henkilöitä sekä työttömiksi että myös suoraan työllisiksi. Syksyn 2017 työllisyysennusteessa työttömien määrän ennustettiin laskevan hieman työllisten kasvua vähemmän, jonka seurauksena työttömyysasteen ennustettiin pienenevän 0,5

prosenttiyksikköä v. 2018. Työttömyysennuste oli siten uskottava suhteessa ennustettuun talouskasvuun ja ennustettuun työllisyyskehitykseen.

Työttömyysasteen ennusteessa on 0,7 prosenttiyksikön ennuste-poikkeama toteutuneeseen nähden. Jos toteutunut 2,3 % BKT:n kasvu v. 2018 olisi kyetty ennustamaan oikein syksyn 2017 työllisyysennusteen laadintavaiheessa, olisi työllisyyden kasvun mallipohjainen ennuste ollut 1,0 % ja työttömyysasteen mallipohjainen ennuste olisi laskenut 8,0 prosenttiin.

Ennuste-poikkeaman pääsyyinä on kuitenkin työllisyyden paraneminen merkittävästi historiallista BKT-relaatiota enemmän. Vuoden 1990 jälkeen työllisyyden suhteellinen kasvu on pienimmän neliösumman estimaatin mukaan ollut selvästi alle puolet saman vuoden BKT:n volyymin kasvusta. Vuonna 2018 työllisyyden kasvu (2,7 %) oli kuitenkin nopeampaa kuin BKT:n kasvu (2,3 %).

Näin nopea työllisyyden paraneminen suhteessa talouskasvuun on erittäin harvinaista, sillä vuoden 1975 jälkeen työllisyyden kasvuvauhti on vain kerran aikaisemmin ylittänyt BKT:n kasvuvauhdin talouden kasvaessa: tämä tapahtui v. 2008, jolloin työllisyys kasvoi 2,2 % BKT:n kasvaessa 0,7 %. Vuonna 2008 talouden suhdanne oli kuitenkin juuri kääntymässä kohti finanssikriisin aiheuttamaa yllättävää ja äkillistä taantumaa. Kun tiedetään, että työllisyyden käännteet seuraavat BKT:ta yleensä noin puolen vuoden viiveellä, ei vuoden 2008 työllisyyskehitys lopulta ole erityisen yllättävää. Vuonna 2018 taloudessa vallitsi kuitenkin melko tasainen korkeasuhdanne, joten kyseisen vuoden työllisyyskehitystä voidaan pitää ainutlaatuisena poikkeushavaintona Suomen taloushistoriassa.

On mahdollista, että jo v. 2017 voimaan astuneella kilpailukyky sopimuksella on ollut työvoiman kysyntää lisäävää vaikutusta myös v. 2018. Samoin Sipilän hallituksen toimeenpanemat rakenteelliset uudistukset kuten ansiosidonnaisen työttömyysturvan lyhentäminen, työttömien haastattelufrekvenssin lisääminen ja työttömyyskorvausta leikkaava aktivointimalli ovat voineet lisätä työvoiman tarjontaa. Normaalisti rakenteellisten uudistusten ajatellaan kuitenkin vaikuttavan asteittain pidemmällä aikavälillä, eikä v. 2018 kaltaista äkillistä työllisyyspyrähdyttä osattu siksi ennakoita.

Työttömyyden väheneminen v. 2018 oli myös selvästi nopeampaa kuin mitä pelkästään taloudellisen aktiviteetin perusteella olisi voinut olettaa. Työttömien määrä laski kuitenkin varsin odotetusti suhteessa toteutuneeseen työllisyyden kasvuun, työttömien määrän vähentyessä noin puolet työllisten määrän lisäyksestä. Työttömyysasteen ennustevirhe olisi siten ollut huomattavasti pienempi, mikäli työllisyyden poikkeuksellisen nopea kasvu olisi pystytty ennustamaan oikein syksyllä 2017.

9 Inflaation ennustepoikkeama

Valtiovarainministeriön inflaatioennuste vuodelle 2018 oli syksyn 2017 ennusteessa 1,5 %, kun toteutunut luku kansallisella kuluttajahintaindeksillä mitattuna oli 1,1 %. Ennustepoikkeamaan vaikuttivat useat eri suuntiin vaikuttavat tekijät. Energian ja elintarvikkeiden hinnat nousivat odotuksia nopeammin. Vastaavasti palveluiden hintojen nousu oli odotuksia hitaampaa ja tavaroiden hinnat laskivat, kun ennusteessa niiden odotettiin nousevan maltillisesti. Palveluiden ja tavaroiden suuren indeksipainon johdosta toteutunut inflaatio jäi kokonaisuutena ennustettua pienemmäksi.

Sekä polttoaineiden että sähkön hinnat nousivat v. 2018 odotuksia enemmän ja kokonaisuudessaan energian hinnat nousivat 4,5 %. Raakaöljyn maailmanmarkkinahinta oli v. 2018 keskimäärin selvästi odotuksia korkeammalla tasolla. Syksyn 2017 ennusteessa oletettiin hinnan kasvavan maltillisesti ja sen olevan noin 50€ barreilta v. 2018, kun toteutunut luku oli yli 60€. Vastaavasti sähkön hintoihin vaikuttivat v. 2018 odotuksia suuremmat korotukset siirtohinnoissa.

Energian, alkoholin ja tupakan aluerän ennustepoikkeamaan vaikutti muun muassa se, että ennustetta laadittaessa ei ollut vielä tiedossa vuoden 2018 korotus alkoholiverossa, jonka vaikutus kokonaisindeksiin oli vajaat 0,2 prosenttiyksikköä. Elintarvikkeiden hintoihin vaikutti myös vuoden 2018 kuiva kesä, jonka myötä mm. viljasato jäi pienimmäksi sitten vuoden 1989.

Palveluiden hintojen odotettiin nousevan v. 2018 noin kahden prosentin vauhtia, mutta toteutunut luku jäi 1,2 prosenttiin. Tähän vaikutti mm. se, että palkankorotukset eivät heijastuneet hintoihin ennusteen mukaisesti. Palvelujen hintojen nousu kiihtyi kuitenkin vuoden loppua kohden ja joulukuussa niiden hinnat nousivat jo 1,6 % vuodentakaisesta. Vastaavaa ilmiötä on havaittu muuallakin Euroopassa, eli inflaatio ei ole kiihtynyt palkkatason noususta huolimatta. Palkkojen ja hintojen välinen yhteys ei kuitenkaan ole yksiselitteinen vaan riippuu taustalla vaikuttavista tekijöistä, kuten siitä, johtuuko palkkojen nousu tarjonta- vai kysyntäpuolen tekijöistä. Havainto hintojen odotuksia pienemmästä reaktiosta palkkoihin viittaisi siihen, että tarjontapuolen sokit ovat ajaneet palkankorotuksia, jonka seurauksena hinnat reagoivat lyhyellä aikavälillä palkkoja vähemmän. Aihetta on

tarkasteltu VM:n talven 2018 taloudellisen katsauksen kehikossa ”Palkkojen rooli inflaation kiihtymisessä”.

Tavaroiden hinnat laskivat v. 2018 jo viidettä vuotta peräjälkeen. Syksyllä 2017 odotettiin nousevien tuontihintojen ja kokonaiskysynnän kasvun kääntävän kulutustavaroiden hinnat lievään nousuun. Puolikestävien- ja kestopulutusvaroiden hinnat kuitenkin laskivat selvästi. Laskun taustalla on mm. verkkokaupan ja sen mukanaan tuoman kilpailun lisääntyminen, joka osaltaan supistaa eroja euroalueen maiden välillä. Kulutustavaroiden hinnat nousivat euroalueella keskimäärin v. 2018 noin 0,3 %.

10 Julkisen talouden ennustepoikkeama

Julkisen talouden ennuste perustuu menneeseen kehitykseen, reaalityalouden ennusteisiin sekä ennusteajankohtana tiedossa oleviin päätösperäisiin toimiin. Julkisen talouden tila on pitkälti riippuvainen yleisestä talouskehityksestä, mutta kytkös on myös toisensuuntainen eli finanssipoliittiset toimet vaikuttavat kokonaistaloudelliseen aktiviteettiin ja yksityisen sektorin kehitykseen.

Tässä tarkastellaan julkisen talouden ja sen alasektoreiden rahoitusaseman ennusteita syyskuussa 2017 ja verrataan niitä tämän hetkiseen tietoon toteutuneesta rahoitusasemasta v. 2018.

BKT:n kasvu osoittautui v. 2017 hieman heikommaksi ja v. 2018 hieman paremmaksi kuin syksyllä 2017 ennustettiin. Julkisyhteisöjen rahoitusasema oli kuitenkin v. 2018 selvästi ennustettua parempi, noin -0,7 prosenttia verrattuna ennustettuun -1,4 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Taulukko 2. BKT:n muutoksen sekä julkisyhteisöjen rahoitusaseman tarkentuminen

BKT:n muutos	2016	2017	2018
Syksy 2017	1.9	2.9	2.1
Kevät 2019	2.8	2.7	2.3
erotus	0.9	-0.2	0.2
Julkisyhteisöjen rahoitusasema	2016	2017	2018
Syksy 2017	-1.8	-1.2	-1.4
Kevät 2019	-1.7	-0.8	-0.7
erotus	0.1	0.4	0.8

Valtion rahoitusasema v. 2018 on ennakkotietojen mukaan 0,8 ennustettua vahvempi. Syksyn 2017 ennusteen jälkeen vuodelle 2018 annettiin kaksi lisätalousarviota, joissa menoja lisättiin yhteensä 517 milj. euroa. Merkittävin yksittäinen tekijä ennustepoikkeaman taustalla oli tilastopohjan muutos. Vuoden 2017 tiedot olivat ennakoitua paremmat. Sekä

menot olivat pienemmät että tulot suuremmat. Erityisesti tuotannon ja tuonnin verot olivat selvästi suuremmat kuin syksyllä ennakoitiin. Suhdannevaihtelut heijastuvat selvimmin valtiontalouteen erityisesti verotulojen suuren suhdanneherkkyyden vuoksi.

Paikallishallinnon rahoitusasema v. 2018 on ennakkotietojen mukaan 0,5 prosenttiyksikköä heikompi kuin syksyllä 2017 ennustettiin. Merkittävin tekijä ennustepoikkeaman taustalla on kulutusmenojen ennakoitua suurempi kasvu. Etenkin välituotekäytön ja palkkausmenojen taso nousivat arvioitua korkeammaksi. Tämä selittyy osaksi sillä, ettei paikallishallinnon sopimuskorotuksia vuodelle 2018 tiedetty vielä syksyllä 2017, jolloin sopimuskorotusten ennakoitiin olevan maltillisempia. Vuoden 2018 yleiskorotuksen lisäksi paikallishallinnon palkkausmenoja nosti vuoden 2019 tammikuussa maksettu tuloksellisuuserä, joka kirjattiin suoriteperusteisesti jo vuodelle 2018. Lisäksi erikoissairaanhoidon alueellisesta tehostamisesta, omais- ja perhehoidon kehittämisestä sekä kilpailukykysovimuksen työajan pidentämisestä arvioitu säästöpotentiaali näyttää jääneen realisoitumatta.

Syksyllä 2017 laadittu paikallishallinnon kehitysarvio vuodelle 2018 oli painelaskelma, jossa ei ennakoitu tuolloin vielä täsmentymättömiä kuntien omia toimia vuodelle 2018. Kuntien keskimääräinen tuloveroprosentti vuodelle 2018 laski 0,04 prosenttiyksikköä, joka vaikutti verotuloihin vajaat 40 milj. laskevasti. Lisäksi kiinteistöverojen tuotot jäivät syksyllä 2017 arvioitua pienemmiksi, sillä hallitus perui kiinteistöveron alarajoihin suunnittelemansa korotukset.

Työeläkelaitosten ylijäämä v. 2018 on ennakkotietojen mukaan 1,0 % suhteessa BKT:hen. Siten ylijäämä on noin 0,4 prosenttiyksikköä syksyn 2017 ennustetta suurempi. Merkittävin tekijä ennustepoikkeaman taustalla on makrotalouden ennusteen muutos, jonka vaikutus on arviolta 0,3 prosenttiyksikköä. Makroennusteessa ennen kaikkea ennakoitua vahvempi työllisyyskehitys vauhditti palkkasumman ja sitä kautta työeläkelaitosten saamien eläkemaksutulojen kasvua. Makroennusteen muutoksen ohella ennustepoikkeamaa selittävät työeläkelaitosten saamat ennakoitua isommat osinkotulot.

Muiden sosiaaliturvarahastojen ylijäämä v. 2018 on ennakkotietojen mukaan 0,3 % suhteessa BKT:hen v. 2018. Siten ylijäämä on runsaat 0,1 prosenttiyksikköä syksyn 2017 ennustetta suurempi. Ennustepoikkeama johtuu käytännössä kokonaan makrotalouden ennusteen muutoksesta, jonka vaikutus on arviolta liki 0,2 prosenttiyksikköä. Makroennusteessa ennen kaikkea ennakoitua pienempi työttömyys vähensi sosiaaliturvamenoja.

Valtionvelan ennuste pohjautuu suoraan valtion budjetin nettoraohoitustarpeeseen ja siten ennusteessa käytetty velka-arvio on sama kuin budjetissa. Syyskuussa 2017 valtionvelka v. 2018 suhteessa BKT:hen arvioitiin olevan 47,5 %. Valtion velkasuhde osoittautuikin selvästi tätä pienemmäksi, 44,9 prosentiksi. Erotukseksi jäi 2,5 prosenttiyksikköä. Eron vaikutti odotettua pienempi velanotto vuoden 2017 ja vuoden 2018 lopussa. Vuoden 2018

velanotto oli pienempi mm. suurien yksittäisten ennakoiduttomien tuloerien takia, kuten vientiluoton takaisinmaksun ja poikkeuksellisen suurten osakemyyntitulojen vuoksi. BKT:n korkeampi taso vaikutti nimittäjän kautta ennusteeseen noin -0,3 prosenttiyksikköä.

Julkisyhteisöjen velkaan luetaan myös paikallishallinnon ja sosiaaliturvarahastojen velat. Lisäksi näiden yksiköiden väliset velat netotetaan pois. Vuoden 2017 syksyllä julkisyhteisöjen velkasuhteeksi ennakoitiin 61,9 prosenttia. Toteutunut velkasuhde osoittautui 3,0 prosenttiyksikköä pienemmäksi, 58,9 prosentiksi. Tähän vaikutti valtionvelan jääminen pienemmäksi. Sen sijaan paikallishallinnon ja sosiaaliturvarahastojen velka oli hieman ennustettua suurempi. Bruttokansantuotteen nopeampi nimellinen kasvu supisti velkasuhdetta noin 0,3 prosenttiyksikköä.

Taulukko 3. Julkisyhteisöjen vuoden 2018 rahoitusaseman tarkentuminen, suhde BKT:hen (%)

	2018
Valtionhallinnon rahoitusasema, syksy 2017	-2.0
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	0.4
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	0.1
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0.2
Muiden tekijöiden vaikutus ¹	0.5
Valtionhallinnon rahoitusasema, kevät 2019	-1.2
Paikallishallinnon rahoitusasema, syksy 2017	-0.3
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0.1
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	0.0
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0.2
Muiden tekijöiden vaikutus	-0.2
Paikallishallinnon rahoitusasema, kevät 2019	-0.8
Työeläkelaitosten rahoitusasema, syksy 2017	0.7
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	0.1
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	0.3
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	0.0
Muiden tekijöiden vaikutus	0.0
Työeläkelaitosten rahoitusasema, kevät 2019	1.0
Muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasema, syksy 2017	0.2
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	0.0
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	0.2
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	0.0
Muiden tekijöiden vaikutus	0.0
Muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasema, kevät 2019	0.3

¹ Sisältää myös ennustettua nopeamman työllisyyskehityksen vaikutusta

11 Lisätietoja

Taloudellinen katsaus, syksy 2017
<https://vm.fi/julkaisu?pubid=21504>

Taloudellinen katsaus, kevät 2019
<https://vm.fi/julkaisu?pubid=30801>

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Snellmaninkatu 1 A

PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO

Puhelin 0295 160 01

vm.fi

ISSN 1797-9714 (pdf)

ISBN 978-952-367-017-4 (pdf)

Toukokuu 2019